

-
5. Топузов О.М, Головка М.В., Локшина О.І. Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*. № 1, 2023. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/640>

ЗАПОБІГАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ГІМНАЗІЇ

*Сіній Володимир Володимирович,
завідувач відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти, кандидат педагогічних наук
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ
sipy@ukr.net*

Довготривалий карантин в зв'язку з пандемією COVID-19 зумовив запровадження в закладах загальної середньої освіти широке використання організації освітнього процесу з дистанційною формою. До 2020 року дистанційне навчання було лише в окремих спеціалізованих на ньому закладах загальної середньої освіти. Впровадження технологій дистанційного навчання супроводжувалось пошуком їх оптимальних форм [7]. У 2020-2021 навчальному році карантинні обмеження тривали, але їх було послаблено. Школи почали впроваджувати змішане навчання, за якого частина класів навчалась дистанційно, а частина у закладі освіти. Характерною особливістю змішаного навчання на цьому періоді було навчання всього класу або у закладі освіти або вдома.

Запровадження воєнного стану у лютому 2022 році й початок активних обстрілів всієї території країни та бойових дій супроводжувались зупинкою освітнього процесу в закладах освіти. Відновлення освітнього процесу відбулось за дистанційною формою його організації. Лише після обладнання закладів загальної середньої освіти укриттями на випадок повітряної тривоги, залежно від місткості укриття освітній процес за очною формою продовжився у будівлі закладу освіти. Змішане навчання, що запроваджується в умовах воєнного стану в закладах загальної середньої освіти має суттєву специфіку [8]. На відміну від змішаного навчання часів карантину в умовах воєнного часу відбувається навчання за онлайн та офлайн форматами дистанційного навчання й очним навчанням для здобувачів освіти того самого класу. Це спричинило суттєве перевантаження вчителів, бо вчитель мав підготувати завдання для асинхронного навчання, а згодом їх перевірити; провести онлайн спілкування з тими хто навчається вдома; провести урок з тими хто навчається в закладі освіти.

Суттєвий вплив на організацію освітнього процесу також мали повітряні тривоги під час яких учні спускались в укриття й там, за можливості, продовжували навчання. Віялові відключення світла найбільш негативно відобразились на дистанційній формі організації освітнього процесу. Здобувачі освіти навчались переважно за асинхронним форматом й отримати завдання й результати їх перевірки, поради від вчителя могли лише в години наявності електроенергії та інтернету. А вчителі змушені були працювати в закладах загальної середньої освіти з мінімальним використанням сучасного цифрового обладнання.

Оскільки перераховані форми навчання були новими для вчителів та здобувачів освіти почали виникати прогалини у знаннях та навичках здобувачів освіти, що зумовлені різними факторами (відсутність гаджетів, інтернету, окремого

місця для навчання вдома тощо). Накопичення прогалин у знаннях та навичках мало накопичувальний характер, є нерівномірним у розрізі різних закладів освіти.

Ми для опису втрат у освітньому процесі використовуємо термін «освітні втрати» та термін «освітні розриви» для опису прогалин у навчальних здобутках персоналізовано у конкретного здобувача освіти внаслідок освітніх втрат.

Освітні втрати – прогалини, *що виникають* у знаннях і навичках, внаслідок порушення перебігу освітнього процесу у порівнянні з нормативним його перебігом.

Освітні розриви – прогалини, *що виникли* між стандартами освіти та результатами навчальних здобутків персоналізовано у здобувача освіти.

Для запобігання накопичення освітніх розривів у здобувачів освіти та мінімізації освітніх втрат доцільно організувати освітній процес, щоб повноцінно формувались предметні та ключові компетентності.

За результатами дослідження якості організації освітнього процесу проведеного Державною службою якості освіти [3] найбільші освітні втрати під час дистанційного навчання саме з природничих предметів, де вкрай важливим є проведення лабораторних та практичних робіт для формування дослідницької компетентності, навчання через дослідження. Лише 21% вчителів у містах та 19% у селах проводять практичні та лабораторні роботи. Можливостями симуляцій для моделювання дослідів користуються 16% вчителів у містах та 12% у селах.

Найбільш потужним ресурсом, що дозволяє вчителю організувати практичні та експериментальні роботи є Віртуальний STEM-центр Малої академії наук України – STEM-лабораторія МАНЛаб [1]. Освітнє середовище містить дослідницькі роботи з усіх шкільних природничих предметів (фізики, хімії, біології, географії, астрономії), які згруповано у рубриці SCIENCE. Також є й інші рубрики TECHNOLOGY (біотехнології, матеріалознавство, інформаційні технології, хімічні технології, нанотехнології, енергетика, харчові технології, медичинські технології); ENGINEERING (моделювання, прототипування, технологічне проектування, патентна діяльність, конструкторське проектування); MATH (геометрія, вища математика, алгебра); ALL (українська мова, історія, мистецтво, іноземна мова, дизайн, економіка, правознавство).

Експериментальні дослідження систематизовано за розділами відповідної науки. Наприклад, пройшовши сайтом за допомогою меню навігації шлях (Методики–Science–Хімія–Неорганічна хімія) ми потрапимо до меню, що містить 3 лабораторних роботи з хімії. Ресурс постійно доповнюється як новими розробками, які можуть завантажувати не лише фахівці Малої академії наук, а й вчителі. Для кожної практичної роботи є інструкції з проведення експерименту, відеозапис експерименту, поради з використання програмного забезпечення для обробки результатів експерименту. Частина робіт містить готові результати експерименту, які здобувачі освіти можуть далі опрацювати й аналізувати.

Гарно зарекомендували себе інтерактивні симуляції для природничих наук й математики на платформі PhET [4], але використання їх потребує врахування факту, що лише 25% здобувачів для дистанційного навчання використовують планшети, ноутбуки та персональні комп'ютери [3] на екран яких розраховані подібні симуляції. То ж у решти здобувачів освіти, що використовують для навчання смартфон, при наданні переваги симуляціям можуть виникати освітні втрати, через неможливість повноцінно переглянути симуляцію й обробити її

результати на ПК. Рівень матеріального забезпечення здобувачів різний, то ж варто провести опитування, щодо пристроїв які мають можливість використовувати для навчання учні та учениці й пропонувати завдання диференційовано.

Інститути післядипломної педагогічної освіти, центри професійного розвитку вчителів та педагоги закладів загальної середньої освіти викладають відеозаписи та фото з виконанням лабораторних робіт та експериментальних досліджень на власних сайтах, блогах, соціальних мережах. Так, методист з фізики та астрономії відділу методики навчальних предметів природничо-математичного циклу, технологій та фізичної культури Тернопільського обласного комунального інституту педагогічної освіти Гайда В. Я. спільно з вчителями фізики наповнює блог Учителю фізики [6]. У блозі є розділ присвячений дистанційній підтримці лабораторних робіт: розміщено відео супровід до лабораторної роботи, інструкція для виконання лабораторної роботи з фото шкал приладів з яких можна зчитати їх покази, дібрано завдання які можна виконати.

Використання відеозаписів демонстраційного фізичного експерименту суттєво підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу. Демонстраційний експеримент стає особистісно значущим коли учень може його побачити в навколишньому середовищі або відтворити дома, наприклад, виконуючи домашні експериментальні дослідження. Тому слід максимально добирати такі демонстрації, які учень зміг би відтворити вдома, демонструвати потребу у фізичних знаннях у побуті.

Найменшими є освітні розриви у здобувачів освіти у опануванні теоретичного навчального матеріалу. За роки пандемії та воєнного стану накопичена велика кількість відео лекцій, відео уроків, презентацій які розміщено у вільному доступі на відеохостингу YouTube та інших платформах. Ще у 2020 році було створено телеуроки, що охоплювали матеріал II семестру в рамках телевізійного формату Всеукраїнської школи онлайн [5]. Далі на розвиток проекту було створено платформу дистанційного та змішаного навчання [2], яка містить не лише відео контент, а може використовуватись й для тестування знань учнів й супровід їх дистанційного навчання. Заклади освіти в освітніх цілях та вчителі створюють власні канали, де діляться своїми напрацюваннями. Наприклад, YouTube-канал «Рішельєвський дистанційний» [9] створений в освітніх цілях з метою допомоги здобувачам освіти у вивченні окремих предметів.

На нашу думку, особливу увагу, в умовах змішаного навчання, слід приділити запобіганню освітніх втрат, тим самим попередивши утворення освітніх розривів. А для компенсації освітніх розривів є найбільш оптимальним створення власних освітніх траєкторій здобувачів освіти, які б враховували не лише прогалини в знаннях, а й гранично допустиме навчальне навантаження на учня й його індивідуальні здібності.

Список використаних джерел:

1. Віртуальний STEM-центр МАНУ. URL: <https://stemua.science/>
2. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua/>
3. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році. *Аналітичний звіт*. Київ: Державна служба якості освіти, 2023. с. 64. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>

4. Інтерактивні симуляції для природничих наук і математики PhET. URL: <https://phet.colorado.edu/uk/>
5. Офіційний канал YouTube Міністерства освіти та науки України. URL: <https://www.youtube.com/@MONUKRAINE/playlists>
6. Учителю фізики. URL: <https://ternofizik.blogspot.com/>
7. Сіпій В. В. Освітнє середовище закладів освіти в умовах дистанційного навчання (з досвіду впровадження). *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2021 (Подолання викликів у період карантину, спричиненого COVID-19)*: зб. матеріалів всеукр.наук.-практ.семінару, м. Київ, 2 березня 2021 р. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: 2021. С. 26–28. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728694>
8. Сіпій В. В., Гончарова Н. О. Освітній процес в закладах загальної середньої освіти в умовах карантинних обмежень та воєнного стану. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 6 квітня, 2023). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 130–132. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735324>
9. YouTube-канал «Рішельєвський дистанційний». URL: <https://www.youtube.com/@osvita.onlain/playlists>

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ НУШ

*Яценко Таміла Олексіївна,
головний науковий співробітник відділу навчання
української мови та літератури, доктор педагогічних наук
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ
tamilakod@ukr.net*

Втрати в навчанні, спричинені тимчасовим припиненням очного освітнього процесу внаслідок карантинних обмежень та повномасштабної російсько-української війни, стали викликом для сучасної шкільної системи освіти в Україні, зокрема й літературної. У цих складних умовах виникла об'єктивна потреба щодо підготовки якісного методичного супроводу для подолання освітніх втрат у процесі навчання української літератури в Новій українській школі. подолання освітніх втрат і забезпечення здобуття якісної освіти для українських учнів.

Серед можливих способів компенсації освітніх втрат та освітніх розривів у процесі навчання української літератури може бути експрес-курс. «Українська література. 5 клас: експрес-курс подолання освітніх втрат» (за заг. ред.. Т. О. Яценко) [2]. Його змістовий компонент розроблено з урахуванням специфіки цього навчального предмету, що визначається сутністю художньої літератури як виду мистецтва, образним відтворенням людського буття в усій складності та різноманітності його форм. Експрес-курс включає коригувальну навчальну програму з української літератури для 5 класу на 17 (18) навчальних годин, розроблену на основі чинної модельної програми з української літератури для 5–6 класів (за науковою редакцією Т. О. Яценко), календарно-тематичне планування уроків відповідно до навчальної програми, діагностувальні роботи для виявлення